

είναι χρήσιμη έννοια και ενδεχομένως εφαρμόσιμη στην περίπτωση της Κίνας, που με ασύλληπτους για εμάς τρόπους αρχίζει να ελέγχει κάθε πτυχή της φυσικής και πνευματικής ύπαρξης των πολιτών της. Θεωρώ όμως ότι είναι εκτός θέματος σε μια Δύση στην οποία οι κυβερνήσεις δεν μπορούν καλά καλά να ελέγξουν τα του οίκου τους, πόσω μάλλον δε τις ζωές των πολιτών. Εάν όντως κάποιος στη Δύση έχει μια τέτοια ατζέντα, τότε αυτός ίσως είναι οι εταιρείες υψηλής τεχνολογίας που ονειρεύονται τη σταδιακή μεταβίβαση της ζωής μας σε ένα αμιγώς ψηφιακό, εικονικό περιβάλλον.

Παρακολουθείτε στενά τα της Αμερικής. Σήμερα το μεγάλο στοίχημα του Μπάιντεν είναι, άραγε, η ανάκτηση της εμπιστοσύνης των θεσμών από τους πολίτες;

Η αποκατάσταση της αξιοπιστίας των θεσμών είναι ένα μεγάλο στοίχημα. Ωστόσο, αυτό δεν μπορεί να γίνει μόνο με συμβολικές ή ρητορικές κινήσεις. Απαιτούνται ρήξεις με ισχυρά συμφέροντα, συμμαχίες με παράγοντες μέσα στο σύστημα και κυρίως πολιτικές που θα αντιμετωπίσουν τη ρίζα δομικών προβλημάτων, όπως οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες, η αποβιομηχανοποίηση, η παρακμή των υποδομών, η ανεξέλεγκτη ισχύς και αρρυθμιστη κερδοφορία των εταιρειών υψηλής τεχνολογίας και πολλά άλλα. Δηλαδή το πρόβλημα της Αμερικής δεν είναι μόνο συμβολικό ή ψυχολογικό. Υπάρχουν μακροχρόνιες παθογένειες που τα τελευταία χρόνια συντελούν στην απαξίωση του πολιτικού συστήματος.

Πρόσεξα επίσης πως τα δραματικά γεγονότα στο Καπιτώλιο

επισημάνετε πως πρέπει να ιδωθούν με εντελώς νέα ερμηνευτικά εργαλεία. Ποια, αλήθεια;

Τείνουμε να ερμηνεύουμε τις εξελίξεις μέσα από τα συμβατικά πρίσματα των αξιών του Διαφωτισμού και των Συνταγμάτων που δημιουργήθηκαν μετά τις εθνικές επαναστάσεις. Ωστόσο, πλέον μπαίνουμε σε ένα στάδιο της μετανεωτερικότητας όπου έννοιες και αξίες όπως η αλήθεια και η φυσική πραγματικότητα σχετικοποιούνται – η σημασία τους αμφισβητείται εμπράκτως μέσα από τον μιθριδατισμό των ψευδών ειδήσεων, των θεωριών συνωμοσίας, των «εναλλακτικών» μέσων ενημέρωσης κ.λπ. Ο διχασμός είναι πλέον ενισχυμένος με το οπλισμένο σκυρόδεμα μιας επικοινωνιακής Βαβέλ: ολόκληρες κοινωνικές ομάδες μπορούν πλέον να ζουν στη δική τους πραγματικότητα, χωρίς να έχουν καμία επαφή με άλλες ομάδες. Το να ερμηνεύουμε το πολιτικό και μιντιακό σύστημα της Αμερικής με όρους δημοσιογραφικών όπως ο Γουόλτερ Κρόνκαϊτ που κάποτε έβρισκε το έθνος, τη στιγμή που το ένα τρίτο της χώρας θεωρεί ότι ο Μπάιντεν έκλειψε τις εκλογές, δεν μας επιτρέπει να δούμε τα επόμενα βήματα. Άρα τα νέα ερμηνευτικά εργαλεία έχουν να κάνουν με τη μπτέρα των μαχών του 21ου αιώνα που θα είναι η σύγκρουση αξιών και αντιλήψεων της πραγματικότητας σε ένα πολυδιασπασμένο επικοινωνιακό περιβάλλον.

Το μέλλον είναι στην Ανατολή, λέτε; Ακούμε πολύ σκεπτικισμό για τη Δύση, το απόθεμα πλούτου της, την αποτυχία του κοινωνικού της συμβολαίου...

Είναι αλήθεια ότι στην Ανατολή αναπτύσσονται ισχυρά μοντέλα διακυ-

βέρνησης και επιχειρηματικότητας. Πρέπει οπωσδήποτε να καταλάβουμε τι συμβαίνει στην Κίνα, αλλά και να τραβήξουμε ξεκάθαρες κόκκινες γραμμές. Είναι επίσης αλήθεια ότι η Δύση αντιμετωπίζει μια πολυπαραγοντική κρίση, έχοντας πέσει θύμα της επιτυχίας της. Επαναπαυθήκαμε και θεωρήσαμε πολλά πράγματα δεδομένα: το κοινωνικό κράτος, την καλή ποιότητα ζωής, την ειρήνη και την ασφάλεια. Μάθαμε να διεκδικούμε δικαιώματα χωρίς να μιλάμε για τις υποχρεώσεις μας. Καταρρίψαμε ιεραρχίες χωρίς να σκεφτούμε τι θα τις αντικαταστήσει. Παρ' όλ' αυτά εξακολουθώ να πιστεύω ότι, εφόσον καταφέρει να επιβιώσει της μάχης που προανέφερα, το αξιακό μοντέλο του Διαφωτισμού και της Δύσης είναι πιο βιώσιμο και ικανό να διασφαλίσει την ευημερία, γιατί προτάσσει το υπέρτατο αγαθό, δηλαδή την ελευθερία. Απλώς πρέπει να θυμόμαστε ότι η ελευθερία απαιτεί θυσίες, συμβιβασμούς, σεβασμό της ελευθερίας των άλλων, και πάνω απ' όλα συλλογική ασφάλεια.

Στην Ελλάδα είναι σε εξέλιξη ένα ιδιότυπο κίνημα #MeToo. Είναι μια ευκαιρία για ισότητα ή μίσος των φύλων;

Αυτό που συμβαίνει στην Ελλάδα είναι σημαντικό και αναγκαίο. Στην Ελλάδα πρέπει να αλλάξουν πολλά πράγματα και ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουμε τις γυναίκες, αλλά και γενικότερα τις έμφυλες ταυτότητες, είναι κάτι θεμελιώδες. Ζούμε μία συλλογική αφύπνιση, σπάει ένα στυρί που έπρεπε να έχει σπάσει εδώ και πολλά χρόνια. Αυτό που πρέπει όλοι να καταλάβουμε, και θα μας βοηθήσει να διαχειριστούμε και τα ηθικά διλήμματα που προκύ-

Είπε

Ο εχθρός των Εθνικών Συστημάτων Υγείας δεν είναι ο ευρωπαϊκός συντονισμός, αλλά άλλα πράγματα, όπως η κακή στελέχωση και διαχείριση ή η έλλειψη πόρων. Τα παγκόσμια δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος και φοροδιαφυγής καθημερινά απομυζούν τον πλούτο κρατών και πολιτών. Αυτοί είναι οι εχθροί της δημόσιας υγείας

Επαναπαυθήκαμε και θεωρήσαμε πολλά πράγματα δεδομένα: το κοινωνικό κράτος, την καλή ποιότητα ζωής, την ειρήνη και την ασφάλεια. Μάθαμε να διεκδικούμε δικαιώματα χωρίς να μιλάμε για τις υποχρεώσεις μας. Καταρρίψαμε ιεραρχίες χωρίς να σκεφτούμε τι θα τις αντικαταστήσει

Όπως σε όλες τις φάσεις μεγάλων αλλαγών, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί: να αποφύγουμε την ψυχολογία του όχλου, το κυνήγι μαγισσών, την ακύρωση ανθρώπων, τη δολοφονία χαρακτήρων, την εφαρμογή ηθικών κανόνων του σήμερα στο προχθές, την απαξίωση των αρχών του νομικού και ηθικού μας συστήματος στο οποίο όλοι είναι αθώοι μέχρις αποδείξεως του εναντίου

πτουν, είναι ότι το φαινόμενο αυτό δεν αφορά έναν, δύο ή εκατόν δύο μεμονωμένους ανθρώπους. Αφορά τους πάντες. Όλες οι γυναίκες σε κάποια φάση της ζωής τους έχουν αντιμετωπίσει σεξισμό ή παρενόχληση. Όλοι μας έχουμε μάθει να σκεφτόμαστε και να απαιτούμε συγκεκριμένα πράγματα και από τα δύο φύλα. Απαιτούμε από τους ανθρώπους να παίξουν συγκεκριμένους ρόλους, γιατί έτσι μας βολεύει. Όλοι είμαστε θύματα και θύτες ενός συστήματος που χρησιμοποιεί το φύλο ως μοχλό ταπείνωσης και εξουσίας. Αυτό τώρα αλλάζει. Ταυτόχρονα, όπως σε όλες τις φάσεις μεγάλων αλλαγών, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί: να αποφύγουμε την ψυχολογία του όχλου, το κυνήγι μαγισσών, την ακύρωση ανθρώπων, τη δολοφονία χαρακτήρων, την εφαρμογή ηθικών κανόνων του σήμερα στο προχθές, την απαξίωση των αρχών του νομικού και ηθικού μας συστήματος, στο οποίο όλοι είναι αθώοι μέχρις αποδείξεως του εναντίου, και στο οποίο ακόμη και ο ένοχος έχει το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, τη συγχώρεση και την επανένταξη. Αυτά δεν είναι πολυτέλειες και δεν πρέπει να είναι παράπλευρες απώλειες. Είναι τα θεμέλια του πολιτισμού μας. Αυτά όμως δεν θα τα διαφυλάξουν τα ίδια τα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης που τώρα επιτέλους μπορούν να μιλήσουν. Αυτά θα τα διαφυλάξουμε όλοι: εμείς οι υπόλοιποι με το να μη συμμετέχουμε σε καμπάνιες εξοστρακισμού και λιθοβολισμού. Ουδείς αναμάρτητος.

Για παράδειγμα πολλοί λένε πως εισήλαμε σε μια φάση που ούτε φλερτ θα γίνεται, ενώ θα επικρατήσει μια νέα καχυποψία στους ανθρώπους...

Ευελπιστώ ότι μπορούμε να αναπτύξουμε την αντίληψή μας για το τι σημαίνει συναίνεση – του πόσο σημαντική είναι, όχι μόνο για τους άλλους, αλλά και για τη δική μας αυτοεκτίμηση – χωρίς να μπούμε σε μια κουλτούρα νεοπουριτανισμού. Το αίτημα δεν νομίζω ότι είναι να σταματήσει το φλερτ. Δηλαδή δεν νομίζω ότι αυτό το αίτημα θα βρει μαζική υποστήριξη. Το αίτημα είναι να σταματήσουν οι σωματικές επιθέσεις, οι βιασμοί και η συστημική ταπείνωση των γυναικών. Ε, συγγνώμη, αλλά υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στα δύο αυτά πράγματα και το πρόβλημα το έχουν όλοι, και από τα δύο φύλα, τα συγχέουν.

Θα αλλάζατε ή θα προσθέτατε κάτι στις «Ανταποκρίσεις» σας σήμερα;

Απολύτως τίποτα. Οι «Ανταποκρίσεις» εκδόθηκαν λίγες ημέρες πριν από το πρώτο lockdown. Η πανδημία επιβεβαιώνει και εκφράζει με τον πιο εμφαντικό τρόπο ό,τι υπάρχει μέσα στο βιβλίο: νέα παγκόσμια αταξία και νέος ψυχρός πόλεμος, μάχες χαρακωμάτων για σύμβολα και ταυτότητες, προσωπικές αναζητήσεις και προσπάθεια του ατόμου να βρει τον εαυτό του μέσα στον ρευστό 21ο αιώνα.